

SLOVENSKÁ KOMISIA CHEMICKEJ OLYMPIÁDY

CHEMICKÁ OLYMPIÁDA

58. ročník, školský rok 2021/2022

Kategória EF

Domáce kolo

RIEŠENIE A HODNOTENIE ÚLOH Z PRAXE

RIEŠENIE ÚLOH Z PRAXE

Chemická olympiáda – kategória EF – 58. ročník – šk. rok 2021/2022

Domáce kolo

Martina Gánovská

Maximálne 100 pb = 50 bodov Doba riešenia nie je obmedzená	1 pb = 0,5b

Poznámky k realizácii študijnej časti súťaže:

Riešenie úloh študijného kola nie je časovo obmedzené, preto odporúčame úlohy riešiť na niekoľkých cvičeniach, podľa ich zamerania, použitých metód a použitej techniky.

Pri príprave štandardných roztokov neodporúčame robiť sériu roztokov štandardov súčasne.

Bodové hodnotenie jednotlivých častí riešenia je uvedené v prehľadnej tabuľke:

Odporúčané bodové hodnotenie je orientačné a slúži na porovnanie súťažiacich pri ich výbere do školského kola:

Počet bodov	Časť riešenia
10 pb	Hodnotenie všeobecných zručností a laboratórnej techniky: 4 pb dodržanie zásad bezpečnosti a hygieny práce v laboratóriu 6 pb laboratórna technika (príprava roztokov, úprava vzoriek, technika titrácie, fotometria)
75 pb	Riešenie úloh v odpovedňovom hárkuzohľadní vykonané operácie, správnosť výpočtov, znalosť chemických dejov a pod. Body sa pridelia podľa autorského riešenia úloh.
15 pb	Presnosť stanovenia: 15 pb Presnosť stanovenia presnej koncentrácie roztoku kyseliny askorbovej počet pomocných bodov = 15 – % odchýlky stanovenia

100 pb	Spolu

Autorské riešenie úloh odpoved'ového hárku z analytickej PRAXE

Škola:			
Meno súťažiaceho:			
Celkový počet pridelených bodov:			Podpis hodnotiteľa:
Úloha 1	0,5pb	Navážená hmotnosť čaju	$m(VZ)=$
Úloha 2.1	1,5pb	Výpočet hmotnosti manganistanu draselného: $m(KMnO_4) = c(OR) \times V \times M(KMnO_4) = 0,01 \text{ mol dm}^{-3} \times 0,25 \text{ dm}^3 \times 158,034 \text{ g mol}^{-1} = 0,4 \text{ g}$	
Úloha 2.2	1,5pb	Výpočet hmotnosti kyseliny šťaveľovej: $m(\check{S}T1) = c(\check{S}T1) \times V(\check{S}T1) \times M(H_2C_2O_4 \times 2H_2O) = 0,025 \text{ mol dm}^{-3} \times 0,1 \text{ dm}^3 \times 126 \text{ g mol}^{-1} = 0,3150 \text{ g}$	
	1,5pb	Navážená hmotnosť $H_2C_2O_4 \cdot 2H_2O$	$m(\check{S}T1)=$
	2pb	Výpočet presnej koncentrácie zásobného roztoku: $c(\check{S}T1) = \frac{m(\check{S}T1)}{M(H_2C_2O_4 \times 2H_2O) \times V}$	
Úloha 2.3	1,5pb	Výpočet objemu kyseliny sírovej: $V = \frac{c \times V \times M}{w \times \rho} = \frac{2 \text{ mol dm}^{-3} \times 0,25 \text{ dm}^3 \times 98,08 \text{ g mol}^{-1}}{0,98 \times 1,836 \text{ g cm}^{-3}} = 27,25 \text{ cm}^3$	
Úloha 2.4	1pb	Navážená hmotnosť KIO_3	$m(\check{S}T2)=$
	1pb	Zápis chemickej reakcie vzniku I_2 : $KIO_3 + 5KI + 3H_2SO_4 \rightarrow 3I_2 + 3K_2SO_4 + 3H_2O$	

	2pb	Výpočet presnej koncentrácie: $c(\text{ŠT2}) = \frac{3 \times m(\text{ŠT2})}{M(\text{KIO}_3) \times V}$
Úloha 2.5	1,5pb	Výpočet hmotnosti $\text{K}_3[\text{Fe}(\text{CN})_6]$: $m(\text{K}_3[\text{Fe}(\text{CN})_6]) = c(\text{K}_3[\text{Fe}(\text{CN})_6]) \times V \times M(\text{K}_3[\text{Fe}(\text{CN})_6]) =$ $= 0,008 \text{ mol dm}^{-3} \times 0,05 \text{ dm}^3 \times 329,24 \text{ g mol}^{-1} = 0,13\text{g}$
Úloha 2.6	1,5pb	Výpočet hmotnosti chloridu železitého: $m(\text{FeCl}_3) = c(\text{FeCl}_3) \times V \times M(\text{FeCl}_3) =$ $= 0,1 \text{ mol dm}^{-3} \times 0,05 \text{ dm}^3 \times 162,2 \text{ g mol}^{-1} = 0,81\text{g}$
Úloha 3.1	3pb	Spotreba odmerného roztoku KMnO_4 : <i>Za každú vykonanú titráciu 1pb max. 3 pb</i>
	2pb	Akceptovaná hodnota: $V(\text{ODM1})$ <i>Hodnotí sa vylúčenie odľahlých hodnôt a výpočet priemeru</i>
	2pb	Zápis chemickej reakcie, ktorá prebehla pri stanovení: $5 \text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4 + 2 \text{KMnO}_4 + 3 \text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow 10 \text{CO}_2 + 2 \text{MnSO}_4 + \text{K}_2\text{SO}_4 + 8 \text{H}_2\text{O}$
	3pb	Výpočet presnej koncentrácie roztoku: $n(\text{KMnO}_4) = \frac{2}{5} \times n(\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4)$ $c(\text{KMnO}_4) = \frac{\frac{2}{5} \times c(\text{ŠT1}) \times V(\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4)}{V(\text{KMnO}_4)}$
Úloha 3.2	3pb	Spotreba odmerného roztoku kyseliny askorbovej <i>Za každú vykonanú titráciu 1pb max. 3 pb</i>
	2pb	Akceptovaná hodnota: $V(\text{ODM2})$ <i>Hodnotí sa vylúčenie odľahlých hodnôt a výpočet priemeru</i>
	2pb	Zápis chemickej reakcie, ktorá prebehla pri stanovení:
	2pb	$\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6 + \text{I}_2 \rightarrow \text{C}_6\text{H}_6\text{O}_6 + 2 \text{I}^- + 2 \text{H}^+$

	2pb	Výpočet presnej koncentrácie roztoku: $n(\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6) = 1 \times n(\text{I}_2)$ $c(\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6) = \frac{1 \times c(\text{I}_2) \times V(\text{I}_2)}{V(\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6)}$						
	2pb	Výpočet presnej hmotnostnej koncentrácie roztoku c_m ($\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6$), ktorý sa použije na prípravu štandardného roztoku pre fotometrické stanovenie: $c_m = c(\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6) \times M(\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6) = c(\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6) \times 176,14 \text{ g mol}^{-1}$						
Úloha 4.1	2pb	Výpočet hmotnostnej a molárnej koncentrácie zriedeného štandardného roztoku $\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6$ $c_2 = \frac{c_1 \times V_1}{V_2} = \frac{c(\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6) \text{ mol dm}^{-3} \times 0,02 \text{ dm}^3}{0,20 \text{ dm}^3}$ $c_{m2} = c_2 \times M(\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6) = c_2 \times 176,14 \text{ g mol}^{-1}$						
Úloha 4.6	2pb	Vzorový výpočet molárnej koncentrácie zriedeného štandardného roztoku $\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6$ pre pipetovaný objem 5ml : $c_{F5} = \frac{c_2 \times V_1}{V_2} = \frac{c_2 \text{ mol dm}^{-3} \times 5 \times 10^{-3} \text{ dm}^3}{0,1 \text{ dm}^3} \times 1000$						
		Vzorový výpočet hmotnostnej koncentrácie zriedeného štandardného roztoku $\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6$ pre pipetovaný objem 5ml : $c_{m5} = c_{F5} \times M(\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6) = c_{F5} \times 176,14 \text{ } \mu\text{g } \mu\text{mol}^{-1}$						
	6 pb	Pipetovaný objem zásobného roztoku v	1	2	3	4	5	jednotky ml
		$c(\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6)$	0,0057					$\mu\text{mol cm}^{-3}$
		$c_m(\text{C}_6\text{H}_8\text{O}_6)$	1	2	3	4	5	$\mu\text{g cm}^{-3}$
		A_1						
A_2								
$A_{priemer}$								

		Za každý správne vyplnený riadok tabuľky 1 pb – spolu 6 pb											
Úloha 4.7	6pb	1b uvedenie názvu grafu, 1b označenie osí grafu (veľičina, jednotka), 2b korektné stupnice na oboch osiach 2b tvar grafu (priamka s kladnou smernicou)											
		kalibračná čiara $A=f(c_m)$ kyseliny askorbovej <table border="1"> <caption>Data points from the calibration curve</caption> <thead> <tr> <th>c_m (μg)</th> <th>A</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>0,23</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>0,33</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>0,42</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>0,55</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>0,63</td> </tr> </tbody> </table>		c_m (μg)	A	1	0,23	2	0,33	3	0,42	4	0,55
c_m (μg)	A												
1	0,23												
2	0,33												
3	0,42												
4	0,55												
5	0,63												
Úloha 5	3pb	Namerané hodnoty absorbancie vzorky: <i>Za každú vykonanú titráciu 1pb max. 3 pb</i>											
	1,5pb	Výpočet priemeru: <i>Hodnotí sa vylúčenie odľahlých hodnôt a výpočet priemeru</i>											
		Odčítaná hodnota c_{mVZ} trieslovín vo vzorke:											
	Vypočítaná hodnota c_m trieslovín v pôvodnom roztoku: $m_R = c_{mVZ} \times 250 \times 500$												
	Výsledok bude v mikrogramoch												

	1,5pb	Výpočet hmotnostného zlomku trieslovín vo vzorke: $w = \frac{c_{m(R)}}{m_R}$
Úloha 6.1	3 pb	Spotreba odmerného roztoku KMnO ₄ po adsorpcii: <i>Za každú vykonanú titráciu 1pb max. 3 pb</i>
	1,5pb	Akceptovaná hodnota: V1(KMnO ₄) <i>Hodnotí sa vylúčenie odľahlých hodnôt a výpočet priemeru</i>
Úloha 6.2	3pb	Spotreba odmerného roztoku KMnO ₄ na čajový extrakt: <i>Za každú vykonanú titráciu 1pb max. 3 pb</i>
	1,5pb	Akceptovaná hodnota: V2(KMnO ₄) <i>Hodnotí sa vylúčenie odľahlých hodnôt a výpočet priemeru</i>
Úloha 6.3	2,5pb	Výpočet hmotnosti trieslovín v pipetovanom objeme: Spotreba 1 ml KMnO ₄ s c=0,01 mol dm ⁻³ predstavuje 2,09 mg trieslovín $m_1 = \frac{c(\text{KMnO}_4)}{0,01 \text{ mol dm}^{-3}} \times (V2(\text{KMnO}_4) - V1(\text{KMnO}_4)) \times 2,09$ Body sa pridelia za akýkoľvek správny výpočet
	2pb	Výpočet hmotnosti trieslovín v extrakte: $m = m_1 \times \frac{500}{50}$
	1pb	Výpočet hmotnostného zlomku trieslovín $w = \frac{m}{m(VZ)}$

Autori: Ing.Daniel Vašš, Ing. Alena Olexová, Mgr.Ladislav Blaško,
Ing.Martina Gánovská, Ing.Anna Ďuricová, PhD.

Recenzenti: Ing.Daniel Vašš, Ing.Alena Olexová, Ing.Juraj Malinčík
Mgr.Pavlína Gregorová., Ing. Martina Gánovská,
Ing.Elena Kulichová,

Redakčná úprava: Ing.Ludmila Glosová (vedúca autorského kolektívu)

Slovenská komisia Chemickej olympiády

Vydal: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, Bratislava 2021